

6. Pro osnovni zasady zdiisnennia derzhavnoho finansovoho kontroliu v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 26 sich. 1993 r. № 2939-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2939-12>.

Котяй Тетяна Вікторівна

*молодший науковий співробітник НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України*

ТЕХНОЛОГІЯ СТАРТАПІВ В СИСТЕМІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА НАУКОВИХ УСТАНОВ

У статті висвітлені проблемні питання правового регулювання реалізації технології стартапів у контексті функціонування закладів вищої освіти та наукових установ. Запропоновані шляхи для стимулювання розвитку стартапів в частині законодавчого регулювання їх діяльності.

Ключові слова: стартап, комерціалізація, національна інноваційна система, дослідницький університет.

Kotiai Tetiana

*Research Assistant of Scientific and Research Institute
of Providing Legal Framework for the Innovative Development
of NALS of Ukraine*

START-UPS TECHNOLOGY IN THE SYSTEM OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS AND SCIENTIFIC INSTITUTIONS

The article highlights the problematic issues of legal regulation of the implementation of startup technology in the context of the functioning of higher education institutions and research institutions. Ways to stimulate the development of startups in terms of legislative regulation of their activities are proposed.

Keywords: startup, commercialization, national innovation system, research university.

Сучасні реалії та перспективи розвитку освіти вимагають постійного пошуку нових технологій, які будуть орієнтовані на запити покоління електронного світу та формування таких навичок, як: креативність, критичне мислення, медіаграмотність, інноваційність, лідерство. Інноваційна складова навчального процесу є важливим чинником оновлення, інтенсифікації та подальшої реалізації професійного зростання з метою інтеграції в європейський інноваційний простір.

Однією із реалізацій визначеної вище стратегії, зокрема і в освітньому процесі, є впровадження технології стартапів. Наразі у науковій літературі існують такі визначення стартапу: 1) як компанії чи тимчасової організації, створеної для пошуку повторюваної і масштабованої бізнес-моделі [1, с. 29]; 2) як процесу виходу на ринок новоствореного підприємства з інноваційним проектом, зазвичай, у короткотривалий термін і з мінімальними капіталовкладеннями [2, с. 215-225]; 3) як тільки що створеної компанії (іноді навіть ще не юридична особа), яка знаходиться на стадії розвитку і будує свій бізнес або на основі нових інноваційних ідей, або на основі тільки що винайдених технологій [3]; 4) як незалежної організації, яка молодша п'яти років і спрямована на створення, покращення та розширення масштабованого, інноваційного, технологічного продукту з високим та швидким зростанням [4].

Щодо правового регулювання вживаної термінології на рівні нормативних актів, то у проекті Закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності» в редакції від 2017 року надається визначення «стартап компанії» як суб'єкта інноваційної діяльності впродовж двох календарних років з моменту його державної реєстрації як суб'єкта господарювання у порядку, встановленому законодавством. У проекті іншого Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні» відсутнє згадування про стартапи, однак міститься визначення «новоствореного суб'єкта підприємницької діяльності» як суб'єкта господарської діяльності впродовж першого календарного року з моменту його державної реєстрації у порядку, встановленому законодавством. Положення щодо стартапів та засобів їх підтримки

міститься також у проекті Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання для забезпечення розвитку регіонів та підтримки середнього та малого підприємництва». Водночас Постанова Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань на тему «Розвиток підприємництва в Україні та підтримка малого та середнього бізнесу» від 13.04.2016 р. № 1090-VIII та Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку малого та середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року» від 24.05.2017 р. № 504-р, зокрема, проект Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії розвитку малого та середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року» від 2017 року не врегульовує питання діяльності та підтримки стартапів.

Дійсно, формування в Україні розвинутої та соціально орієнтованої економіки з огляду на знання та інновації, передбачено Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020», планами дій з імплементації Угоди про асоціацію з ЄС, зобов'язаннями України щодо досягнення національних Цілей сталого розвитку на період до 2030 р. Однак поняття «стартап» в зазначеній Стратегії передбачений у досить вузькому значенні, оскільки під ним розуміється фактично будь-який новий бізнес, який включає нову ідею, але не пов'язану з комерціалізацією об'єктів інтелектуальної власності, а тим більш з науковою діяльністю. Новизна щодо предмету діяльності часто пов'язана з новими методами надання послуг або ж новим видом робіт, які раніше не були основним предметом господарської діяльності, а відігравали роль супутніх.

Тому конкурентна позиція України є хиткою, що відображено в низці світових рейтингів [5].

Натомість закордонний приклад Німеччини та Франції свідчить про зростання чисельності промислових та вузівських секторів, пов'язаних зі створенням та діяльністю стартапів за допомогою функціонування програм Фонду формування високотехнологічних компаній (High-Tech Grunderfonds) та EXIST (Німеччина), «Молоде інноваційне підприємство» (JEI), «Молоде університетське підпри-

емство» (JEU) (Франція), що мають на меті створення та комерціалізацію нових компаній на основі ВНЗ шляхом надання індивідуальних грантів та в перспективі надання МСП статусу «інноваційного підприємства», що надає низку пільг без додаткових процедур.

Вдалим є і приклад східноазійського Пекіну, де після реформування вищої освіти були переоснащені технічні університети, а держава, своєю чергою, виділила значні інвестиції на їх розвиток. як результат – екосистема Пекіна має стартапи, ринкова вартість яких перевищує 1 млрд. доларів США.

Водночас в Україні фінансування стартапів має більш теоретичний, ніж практичний характер з огляду на економіко-політичні умови [6, с. 76]. Головними інвесторами стартапів на сьогодні є бізнес-ангели, бізнес-акселератори та венчурні фонди. Фактично, фінансову підтримку на лояльних умовах можуть надавати і грантові організації, метою діяльності яких є сприяння молодим креативним людям втілити їх прогресивні ідеї. Паралельно на Заході широко практикуються і краудфандингові платформи. Однак в українських реаліях у зв'язку з низьким рівнем довіри населення щодо фінансової системи, ці платформи, що передбачають збір коштів, не набули достатнього поширення, а тому не розглядаються як серйозне джерело залучення коштів для реалізації проектів. З вищевказаних причин в Україні залишаються незадіяними ще два джерела фінансових ресурсів для реалізації стартап проектів: банківські кредити та державна підтримка. Водночас в країнах Заходу банківське кредитування як на коротко-, так і на довгострокову перспективу є суттєвим джерелом розвитку інновацій.

Очевидно, що нагальним завданням є віднайти ті правові способи, що сприятимуть розширенню кола потенційних інвесторів, які готові надати фінансову підтримку прогресивним інноваційним проектам, а стартаперам, своєю чергою, легше залучати необхідні фінансові ресурси. З цією метою доцільно розробити механізми державної підтримки креативних людей та їх ідей.

Закономірністю, яка простежується у контексті дослідження обраної проблематики, є те, що загалом, коли ми говоримо про креатив чи оригінальні ідеї, то найперше це асоціюється з молоддю, чия сві-

домість та бажання творити є неупередженими та незаангажованими від застарілих установок. Саме тому акцент варто робити на університетське середовище, яке акумулює інтелектуальний потенціал та потрібні матеріальні ресурси й технічну базу.

Наразі вже триває програма Creative Spark Британської Ради, що передбачає створення та підтримку партнерств між британськими та українськими університетами задля розвитку підприємницьких навичок серед студентської молоді. Щоправда, досвід розвитку останніх в кожного університету різний. Так, Національний університет «Львівська політехніка» ще з 90-х практикує навчання бізнесу. А для деяких кафедр Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна цей досвід зовсім новий.

У Львівській політехніці, окрім звичайних підприємницьких предметів, для того, щоб мати кращий доступ до програм та можливостей, викладачі університету заснували власну громадську організацію «Tech StartUp School», таким чином, створивши комфортне інноваційне середовище, щоб продукувати та реалізовувати креативні ідеї та успішні стартапи зі студентами. Для цього залучаються бізнес-тренери та ментори, що допомагають пройти шлях від ідеї до побудови бізнес-моделі, пошуку інвестицій та комерціалізації проекту.

На базі Київського політехнічного інституту створена інноваційна екосистема Sikorsky Challenge, зокрема, триступенева Стартап Школа Sikorsky Challenge, де в процесі навчання розроблюються прототипи, бізнес-моделі. Після чого розроблені проекти пропонуються венчурним фондам та інвесторам, а обрані з них інвесторами для фінансування потрапляють з інвестиціями в бізнес-інкубатор, де буде створена компанія під цю бізнес-модель.

Наймасштабніший проект із розвитку бізнес-інкубаторів при вищих закладах вищої освіти, який реалізовується – це мережа академічних бізнес-інкубаторів YEP. Наразі вони працюють у 10 вишах в різних кутках країни та мають на меті створення у майбутньому тренду студентського стартапу, забезпечивши шлях проходження проекту від зародження до реалізації.

Отже, стартап можна окреслити як бізнес-компанію, яка знаходить ідею і з цієї ідеї створює бізнес, який можна монетизувати.

І власне, в університетському середовищі доцільно створювати та розвивати культуру підприємництва з відповідним мисленням та прагненнями у студентів.

Варто відзначити, що вже з наступного року випускники 40 російських вузів зможуть подавати на розгляд атестаційної комісії не дипломну роботу, а свій стартап. Це дозволить студентам не тільки отримати диплом, а й відразу залучити інвестиції в їх власний проєкт. Так, розробка та реалізація програми навчання абітурієнтів і викладачів університетів у підготовці стартапів в якості випускної кваліфікаційної роботи передбачені програмою «Цифрова економіка». У навчальних закладах впевнені: досвід подібної роботи налаштує вузівську освіту до потреб ринку.

Вищевказана програма «Стартап як диплом» спрямована на залучення талановитих студентів в розвиток екосистеми технологічного підприємництва і на підтримку бізнесу, що знаходиться на початковій стадії. Вперше в пробному режимі вона стартувала ще в 2017 році в Далекосхідному федеральному університеті. У 2019 році був реалізований державний контракт, укладений між Міністерством освіти та університетом ІТМО.

Вважаємо, такий досвід є дуже вдалим прикладом для наслідування з наступним опрацюванням питань щодо правового регулювання стартапу на різних стадіях його реалізації, починаючи від реєстрації проєкту, визначення частки участі вищих навчальних закладів та наукових установ в статутному капіталі, визначенні умов орендної плати державного майна, що знаходиться на балансі державних вищих навчальних закладів та наукових установ, завершуючи практичними аспектами реалізації проєкту із залученням підтримки інформаційних соціальних мереж для ефективного просування інноваційних ідей та інноваційних продуктів.

Таким чином, з метою створення сприятливих умов щодо комерціалізації наукових розробок і трансферу технологій, зокрема через розвиток технологій стартапів, доцільно на законодавчому рівні врегулювати зміст поняття «стартапу», процедуру реєстрації проєкту стартапу.

У контексті дослідження питання саме у системі діяльності закладів вищої освіти та наукових установ, потрібно підвищувати та

удосконалювати рівень знань та навичок щодо підприємництва та створення нових форм інноваційної інфраструктури [7, с. 8–40].

Окремо слід розглянути питання організаційно-правової форми закладів вищої освіти та наукових установ з огляду на подальшу мету комерціалізації ними власних розробок. Тому ключовим аспектом є забезпечення сприятливих фінансових умов для діяльності стартапів, зокрема венчурного бізнесу, адже опираючись на світову практику це є найпоширенішим способом вирішення проблем отримання коштів для одержання результатів науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Так, для доведення новацій до комерційного використання необхідно забезпечити збереження спрощеної системи оподаткування та звітності для малого бізнесу, яка виконує роль інструменту державної політики конкурентоздатності, унормувати заходи щодо державної підтримки малого інноваційного бізнесу за умови співфінансування за рахунок інших джерел.

Насамкінець, у проекті Закону України «Про підтримку стартапів» потрібно чітко визначити об'єкт регулювання поняття інновацій та інноваційного процесу [8, с. 74–86] з наступною регламентацією в ньому реальних механізмів стимулювання інноваційної діяльності виробничих підприємств і організацій, спрямованих на реалізацію пріоритетних напрямів держави, що узгоджуватимуться з цілями, окресленими в державній Стратегії розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бланк С., Дорф Б. Стартап: настольная книга основателя / Стив Бланк, Боб Дорф; пер. с англ. М.: Альпина Паблишер, 2013. 616 с.
2. Мрихіна О. Б. Перспективи стартап-компаній у контексті конкурентоспроможного розвитку українського ринку високих технологій. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 9. С. 215–225.
3. Пікуль В. С. Що таке стартап? URL: http://3222.ua/article/scho_take_startup.htm
4. Європейська мережа стартапів. URL: <https://europeanstartupnetwork.eu/vision/>
5. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2017–2018. URL: <http://edclub.com.ua/analityka/>

pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-2

6. Аналіз правового регулювання діяльності інноваційних структур, підтримки малого та середнього підприємництва в Україні (регіональний аспект) / за ред. С. В. Глібка. Х.: Право, 2018. 96 с.

7. Клімова Г. П. Інноваційне суспільство – новий історичний етап цивілізаційного розвитку. *Концептуальні засади становлення інноваційного суспільства в Україні*: монографія / за ред. Ю. Є. Атаманової, Г. П. Клімової. Харків: Право, 2015. 452 с.

8. Учасники національної інноваційної системи: інституційно-функціональний аналіз в праві: монографія / за заг. ред. С. В. Глібка, Ю. В. Георгієвського. Харків: Право, 2018. 270 с.

REFERENCES

1. Blank S., Dorf B. Startup: nastolnaya kniga osnovatelya / Stiv Blank. Bob Dorf; per. s angl. M.: Alpina Publisher. 2013. 616 s. [in Russian].

2. Mrykhina O. B. Perspektyvy startup-kompanii u konteksti konkurentospromozhnogo rozvytku ukrainskoho rynku vysokykh tekhnolohii. Aktualni problemy ekonomiky. 2015. # 9. S. 215-225. [in Ukrainian].

3. Pikul V. S. Shcho take startup? URL: http://3222.ua/article/scho_take_startup.htm [in Ukrainian].

4. Yevropeiska merezha startapiv. URL: <https://europeanstartupnetwork.eu/vision/> [in Ukrainian].

5.pozytsiia Ukrainy v reitynhu krain svitu za indeksom hlobalnoi konkurentospromozhnosti 2017-2018. URL: <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-2> [in Ukrainian].

6. Analiz pravovoho rehuliuвання diialnosti innovatsiinykh struktur, pidtrymky maloho ta serednoho pidpriemnytstva v Ukraini (rehionalnyi aspekt) / za red. S. V. Hlibka. Kh.: Pravo, 2018. 96 s. [in Ukrainian].

7. Klimova H. P. Innovatsiine suspilstvo – novyi istorychnyi etap tsyvilizatsiinoho rozvytku. *Kontseptualni zasady stanovlennia innovatsiinoho suspilstva v Ukraini*: monohrafiia / za red. Yu. Ye. Atamanovoi, H. P. Klimovoi. Kharkiv: Pravo, 2015. 452 s. [in Ukrainian].

8. Uchasnyky natsionalnoi innovatsiinoi systemy: instytutsiino-funktsionalnyi analiz v pravi: monohrafiia / za zah. red. S. V. Hlibka, Yu. V. Heorhiievskoho. Kharkiv: Pravo, 2018. 270 s. [in Ukrainian].